

SJEDINJENE EVROPSKE DRŽAVE?

Bojan Jovanović

This paper deals with the idea of the uniting of Europe. It is a very old and also leading idea throughout the centuries. As William Fulbright put it, “the idea of a federation of European states has a long and respectable history. Since the Middle Ages, many of the most distinguished scholars and statesmen of Europe and of America have advocated the political unification of Europe”.

In recent times, this leading idea has been implemented in the form of what we call the European integration. In that sense, the work of Jean Monnet and the real role of the USA is what the analysis is dealing with.

Evropske integracije otpočinju 9. maja 1950. godine. Tog dana je Robert Šuman, tadašnji francuski ministar inostranih poslova, obnarodovao plan da se francuska i njemačka industrija čelika i uglja stavi pod zajedničku, supranacionalnu kontrolu. Obnarodovanje ovoga plana, poznatog do danas kao Šumanov plan ili Šumanova deklaracija, vodilo je relativno brzo ka potpisivanju Ugovora iz Pariza, 18. aprila 1951, kojim je ugovorom uspostavljena Evropska zajednica za uglj i čelik/*The European coal and steel community*.

Dakle, Šumanov plan ili Šumanova deklaracija je realno ishodište onoga što danas nazivamo evropske integracije, Evropska unija i evropeizacija (ili ponegdje i euizacija).

Ali kao što se i može pretpostaviti, ishodište o kojemu je ovdje riječ takođe ima svoje ishodište, tako da kažemo.

Prije svega, osnovna ideja koju rečeni plan proklamuje i projektuje, nije nova. Kao što je dobro poznato, riječ je o ideji koja seže duboko u prošlost evropskog kontinenta i koja, kako se ispostavlja, sve u svemu, nikada nije prestajala da bude aktuelna. Šumanov plan i iz njega proizašla današnja EU nijesu ništa drugo do utjelovljenje, realizacija razvučena u „dugo trajanje“, ideje vodilje koja je stara stoljećima i stoljećima... a lako bi moglo biti čak i više od toga.

Ili kako o tome čitamo:

*Ideja za jednu federaciju evropskih država ima dugu i respektabilnu istoriju. Od srednjeg vijeka, mnogi od najistaknutijih naučnika i državnika Evrope i Amerike su zagovarali političko ujedinjenje Evrope.*¹

Evropska federacija ili Liga naroda: Uzmimo primjer franačkog vladara iz dinastije Karolinga, Karla Velikog (*Carolus Magnus* ili *Charlemagne*).

Krunisan je na Božić 800. godine od strane pape Lava III i proizveden u rimskog imperatora. Uspostavio je franačku imperiju koja se prostirala do Crnog mora, preko Pirineja do Španije, preko Alpa do centralne Italije i daleko u njemačke i slovenske šume na istoku. „Nova svetska sila se pojavila“², kako o tome pišu istoričari.

¹ J. William Fulbright, *A United States Of Europe?*, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 257, Peace Settlements of World War II (May, 1948), pp. 151–156, p. 151.

² Pierre Riche, “Daily Life In The World Of Charlemagne”, University of Pensilvania Press, 1978, Preface, p. ix.

Smatra se obnoviteljem (zapadne) Rimske imperije. Na njegovom imperatorskom prstenu se nalazio upis – *Renovatio Romani Imperii*. U ovoj analizi relevantan je i zato što je njegov imperijum nazivao Evropa, odnosno, „oživio drevni naziv ‘Evropa’ da bi istakao razliku između njegovih zemalja i onih koje su pripadale Vizantiji i pagana izvan granica“.³

Ovaj *Charlemagne* je bio osvajač i ujedinio je Evropu ili ono što se smatralo Evropom pretežno mačem i ognjem.

Kako stoje stvari kada su u pitanju kontemplativni, filozofski i intelektualni korijeni ideje ujedinjenja Kontinenta? Po Ernstu B. Haasu, inače jednom od rodonačelnika evropskih studija, „kretanje u pravcu federacije može se pratiti unazad do Danteovog spisa *De Monarchia* i pokušaja Pjera Duboa iz 1306. godine da se uspostavi stalna, vojna alijansa kontinentalnih razmjera. Od tada, ideal ujedinjene Evrope je bio propovijedan od strane Salija, Kručea, Pena, Sen-Pjera, Rusoa i Kanta kao i od strane Lamartina i Viktora Igoa“.⁴

Praveći reminiscenciju na one koji su se tokom vijekova zalagali za ujedinjenu Evropu, Haas pravi razliku između, na jednoj strani državnika, i na drugoj, filozofa i poeta. „Državnici su generalno željeli da stvore državu Evropu kako bi spriječili hegemoniju jedne dinastije, dok su filozofi i poete tvrdili da se jedino kroz federaciju Evropa može osloboditi od konstantnog ratovanja“.⁵

Ovi napori su ostali sve u svemu neuspješni i izolovani, odnosno pojedinačni. Nakon Prvog svjetskog rata stvari se mijenjaju i pojavljuju se prve organizacije i pokreti koji zagovaraju federatizovanje Evrope, dakle, riječ je o „organizovanim pokretima koji zagovaraju uspostavu

³ Up.: Gordon Kerr, *A Short History Of Europe From Charlemagne to the Treaty of Lisbon*, Pocket Essentials, 2011.

⁴ Ernst B. Haas, *The United States Of Europe*, *Political Science Quarterly*, Vol. 63, No. 4 (Dec. 1948), pp. 528–550, p. 528.

⁵ Ibid, pp. 528–9.

ujedinjene Evrope“⁶ i čak i na evropskoj skali organizuju i aktivne kampanje za postizanje ujedinjenja.

Treba pomenuti da je italijanski industrijalac Đovani Anjeli takođe bio zagovornik transformacije Kontinenta u federaciju. Čak je Anjeli, inače osnivač brenda *Fiat*, napisao o tome knjigu, koja je pod naslovom „Evropska federacija ili Liga naroda“ objavljena 1918. godine.

Ipak, najznačajniji je primjer pokret „Pan-Evropa“ kojega je 1920-ih ustanovio grof Ričard Kudenova-Kalerdži.

Ovaj pokret je imao doista veliki uticaj, kako u Evropi, tako i u SAD. Recimo, podršku su mu dali pojedinci poput Ajnštajna, Pikasa, Pola Valerija ili Gijoma Apolinera.

Taj uticaj je uvećala knjiga „Pan Evropa“ koju je publikovao 1923. godine. Interesantno je i važno pomenuti da u ovoj knjizi ovaj grof predlaže – dakle nekih trideset godina prije osnivanja „Evropske zajednice za ugalj i čelik“ – da se zarad očuvanja mira u Evropi njemačka i francuska industrija uglja i čelika stope u jednu „pan-evropsku“ industriju.

Takođe, idejama Kudenova-Kalerdžija podršku će dati i budući predsjednik Njemačke, tadašnji gradonačelnik Kolonje, Konrad Adenauer. Pokret Pan-Evropa je podržavao i svojevremeno francuski premijer Eduard Hero, koji će 1931. objaviti i knjigu pod nazivom „Sjedinjene evropske države“.

A jedan drugi od francuskih premijera, Brijan, postao je čak i počasni predsjednik pomenutog pokreta 1927. godine. Jednim dijelom i na tom fonu uspješne međunarodne kampanje ovog pokreta, Brijan je u kapacitetu premijera Francuske u Skupštini Lige naroda predložio osnivanje Evropske unije. Tom prilikom je rekao da misli da „među narodima koji su geografski grupisani zajedno kao što su to narodi Evrope mora postojati jedna vrsta federalne povezanosti“ i da je siguran, iako bi to prije svega bila ekonomska asocijacija, kako „sa političke tačke

⁶ Ibid, p. 529.

gledišta, i sa društvene tačke gledišta, federalna povezanost, bez narušavanja suvereniteta bilo koje nacije koja bi uzela učešće, može biti benefitarna“. To je bilo 1930. godine.

Nakon toga, tokom 1930-ih, agitacija za ujedinjenje i federaciju zapada u beznačajnost, prije svega zbog toga što se nad Kontinentom nadvijaju sve više mračni oblaci rata.

Tokom rata, takođe je bilo zalaganja za ujedinjenje i federaciju, među nekima od grupa pokreta otpora, pogotovo onih ljevičarske orijentacije. Za isto se veoma aktivno zalagala i jedna švajcarska grupa po imenu Evropa-Unija.⁷

Zatim, „čim se rat završio, Evropljani zainteresovani za federaciju još jednom su preuzeli zadatak formulisanja principa, organizovanja pokreta i ubjeđivanja javnog mnjenja u potrebu za političkom organizacijom Kontinenta koja će nadići ustanovljene nacionalne granice. Kao rezultat toga, danas u Evropi postoji stotine organizacija, pokreta i publikacija koje aktivno rade na nekoj formi jedinstva“.⁸ Tada, krajem 1940-ih, među rečenim pokretima i organizacijama osobito se ističe „Komitet ujedinjena Evropa“, kojemu je na čelu bio V. Čerčil.

Moneova metoda: Mnogo godina i vjekova kasnije, atribuciju „otac Evrope“ dobiće jedan Francuz, niti vojskovođa, niti državnik, koji je međutim, baš kao i *Charlemagne*, želio da ujedini Evropu (najprije Zapadnu Evropu). Njegovo je ime Žan Mone. Zašto je Mone nazvan ocem Evrope?

Prije svega, slobodno možemo reći to da je Mone čitav svoj život posvetio ujedinjenju Evrope i da je od najranije mladosti investirao veliku energiju kako bi takav grandiozni cilj bio otjelotvoren i prešao iz ideje u istoriju.

Na putu otjelotvorenja tog njegovog životnog cilja imao je konkretne rezultate nakon Prvog svjetskog rata. Ili njegovim riječima,

⁷ Navedeno prema: Ibid, p. 529.

⁸ Ibid, p. 529.

uspostavom Lige naroda, „nade dobijaju formu“.⁹ Naime, 1919. osnovana je Liga naroda a određenog udjela u osnivanju ove organizacije imao je upravo i Mone, koji je na predlog Klemansoov postao zamjenik generalnog sekretara Lige naroda.

Iskustvo koje je stekao radeći u rukovodstvu Lige naroda značajno će uticati na Monea i odatle – pogotovo kada je u pitanju fijasko Lige naroda – izvukao je važne zaključke o tome kako Evropa (ne) treba da bude ujedinjavana.

Poznato je da evropske integracije otpočinju Šumanovom deklaracijom i da, sljedstveno, današnje Evropske unije ne bi ni bilo da nije bilo Šumanove deklaracije. A u nastajanju i izradi rečene deklaracije, pak, veliki je bio doprinos Moneov.

Štaviše, malo je poznato da je tekst deklaracije zapravo napisao Mone sa grupom svojih saradnika i istomišljenika. U fokusu njihovoga rada nalazila se ideja o „predlaganju da se proizvodnja uglja i čelika nekoliko zemalja stavi pod zajedničku suverenu upravu“.¹⁰

Kako objašnjava u svojim memoarima, radili su na tekstu deklaracije/plana nedjeljama. I što je interesantno i treba dopunski pojasniti, nijesu radili na deklaraciji po nalogu Šumana ili francuske vlade – kao što bi se logično očekivalo. Naprotiv, kada je Mone sa saradnicima radio na tekstu deklaracije, nijesu ni znali kome će je ponuditi i čiju će političku podršku i potporu, kada dođe momenat da se ova deklaracija obnaroduje, konkretno zatražiti: „Nijesam još pokušavao da odlučim ko bi trebalo da govori u ime Francuske, ili kojom prilikom“.¹¹

Kada je rad na deklaraciji, odnosno planu, odnosno predlogu, priveden kraju, tražili su nekoga čiji bi politički značaj planu/predlogu dao političku težinu. U deklaraciji piše

⁹ Jean Monnet, *Memoirs*, DoubleDay & Company, INC. Garden City, New York, 1978, p. 78.

¹⁰ Ibid, p. 294.

¹¹ Ibid, p. 294.

„francuska vlada predlaže...’ Ali Vlada je tek trebalo da vidi predlog i da ga usvoji kao njen vlastiti“. Kako o tome saopštava Mone, „morao sam da nađem nekoga ko ima vlast, i hrabrost da je upotrijebi za okidanje jedne tako velike promjene. Robert Šuman mi je izgledao kao idelan čovjek da to uradi“.¹²

Čak, sticajem okolnosti, Mone je ono što će nedugo zatim postati famozna Šumanova deklaracija ponudio, najprije, Žoržu Bidou, tadašnjem predsjedniku Vlade.

Na kraju, ipak, predlog će stići kod Šumana. Njegov odgovor je bio: „Pročitao sam predlog. Upotrijebiću ga“.¹³

„Ovih nekoliko riječi je bilo dovoljno“, reći će Mone. „Ideja je ušla u političku arenu“.¹⁴

Ovdje, inače, imamo zoran primjer za jedan od vidova nečega na šta se u literaturi dosta često referiše a što se naziva „moneova metoda“... a šire uzev i za ono što je italijanski autor, veteran evropskih studija, Đandominik Majone, kritikujući način na koji se tekuće ujedinjavanje Evrope realizuje, nazvao *integration by stealth*.

Saznanja radi, biće korisno da se na ovome zadržimo još malo. Ovdje je doista riječ o jednom načinu djelovanja – pa ako se hoće i metodi – koji je veoma karakterističan za Monea. Na bazično isti način, dakle iz drugog plana, Mone će kasnije uplivisati i mnoge druge važne događaje i odluke u istorijatu evropskih integracija, poput, recimo, osnivanja i institucionalizacije Evropskog savjeta.

Evo kako taj način rada opisuje Mone: „Nije bilo potrebe da mijenjamo naš način rada. Ono što je bilo važno jeste da upotrijebimo naš zajednički pristup tako da postane ideja vodilja, identifikovanje zajedničkog interesa i da se pridobije čovjek na vlasti da prihvati odgovarajuće solucije. Nije

¹² Ibid, p. 298.

¹³ Ibid, p. 299.

¹⁴ Ibid, p. 299.

nedostajalo takvih ljudi, kako u miru tako i u ratu. Svaki put kada sam lično bio ubijeđen u potrebu djelovanja, ja bih predložio to ljudima na vlasti, ostavljajući njima da preuzmu političku odgovornost i da požnju priznanja“.¹⁵

Indikativan i istorijski (i kako to već biva malo poznat) primjer za ovo o čemu govori predstavlja pokušaj ujedinjenja Francuske i Britanije u uniju. Naime, britanska vlada, kojoj je tada na čelu bio Čerčil, predložila je u junu 1940. vladi Francuske deklaraciju o ujedinjenju, odnosno ujedinjenje i stvaranje Francusko-Britanske unije u kojoj se deklaraciji kaže i to da „u ovom najsudbonosnijem trenutku u istoriji modernog svijeta vlade Ujedinjenog kraljevstva i Francuske republike sačinjavaju ovu deklaraciju o nerazrušivom jedinstvu i nepopustljivoj riješenosti u njihovoj zajedničkoj odbrani pravde i slobode protiv potčinjenosti sistemu koji svodi čovječanstvo na život robota i robova. Dvije vlade objavljuju da Francuska i Velika Britanija neće više biti dvije nacije, već jedna Francusko-Britanska unija“.

U Deklaraciji se još kaže da će „svaki građanin Francuske odmah uživati državljanstvo Velike Britanije; svaki britanski građanin će postati građanin Francuske“.

Ova deklaracija je bila prihvaćena od strane tadašnje vlade Francuske. Međutim, ujedinjenje Francuske i Velike Britanije se nije dogodilo, pošto je već sljedećeg dana po prihvatanju na vlast u francuskoj došla petenovska vlada koja je potpisala kapitulaciju.

Sad, ono što je ovdje relevantno jeste to da je autor (i) ove deklaracije ili pokretač ove inicijative bio zapravo Žan Mone. Tada je živio u Londonu i bio je na čelu „Englesko-francuskog koordinacionog komiteta“, koji je bio aktivan od novembra 1939. godine. Na tom fonu ujedinjenja Francuske i Velike Britanije bilo je nekoliko njegovih pisama koje je uputio Čerčilu, nakon što je ovaj u maju 1940. godine postao premijer. Najzad, uspio je da ubijedi Čemberlena (koji je bio *lord chancellor*) da

¹⁵ Ibid, p. 84.

ubijedi Čerčila da stavi predlog o ujedinjenju na dnevni red njegovog (ratnog) kabineta. Predlog o ujedinjenju koji je izradio „Englesko-francuski komitet“ i predao ga Čerčilu, bazično je isti onaj koji je britanska vlada nekoliko dana kasnije uputila vladi Francuske.

Interesantno, desna ruka Moneova u radu na rečenom predlogu bio je Rene Pleven. Pleven će kasnije postati premijer Francuske. Sa te funkcije, iznio je još jednu važnu inicijativu koja je vehementno išla u pravcu ujedinjenja Evrope. Naime, 24. oktobra 1950. godine objelodanio je u francuskom parlamentu predlog da se šest država članica Evropske zajednice za ugalj i čelik udruže u nešto što je nazvano *European Defence Community*/Evropska odbrambena zajednica a njihove armije u jednu, Evropsku armiju. Taj plan je nazvan Plevenov plan. Ostao je upamćen po tome.

Plan je četiri godine kasnije doživio fijasko, upravo u francuskom parlamentu koji je dobio i odbio da ga ratifikuje; međutim, nešto drugo je ovdje relevantno – naime, takođe manje poznata činjenica da je i iza ovog plana/deklaracije stajala, tako da ga sad već s razlogom nazovemo, siva eminencija, Mone. Podstaknut tadašnjom vojno-političkom situacijom (i razumije se permanentno baveći se pitanjem orkestriranja ujedinjenja Evrope), pogotovo agresijom Sjeverne Koreje na Južnu Koreju, poslao je krajem avgusta pismo Plevenu (koji je u julu 1950. godine postao premijer Francuske) u kojem, nagovještavajući ideju Evropske armije, piše: „Potrebne su nove, moćne, i konstruktivne ideje da osiguraju odbranu Evrope, razvoj našeg društva, i vaspostavu mira na Istoku.* Sjedinjene Države bi bile spremne da poslušaju Francusku ukoliko bi ona izrazila takve ideje u formi jednog pozitivnog i praktičnog plana“.¹⁶

* Misli se na Daleki Istok.

¹⁶ Ibid, p. 340.

Tih dana, Mone je smatrao da je došlo vrijeme za uspostavu Evropske armije. Po navici, tražio je političku podršku za tu ideju. Prirodno, Pleven mu je bio na umu i pred očima. „Bilo bi lako ubijediti Plevena. Ali sam znao da bi na poziciji koju zauzima bio predmet pritisa sa druge strane, i morao bi da ih uzme u obzir. Ako bi moćno zalaganje bilo učinjeno, ipak, bio bi dovoljno jak da se suoči i pobijedi. Bio sam u kontaktu s njim svaki dan, i slao mu zabilješke o našim razgovorima u seriji povjerljivih memoranduma, u kojima se može pratiti geneza onoga što će poslije biti nazvano ‘Plevenov plan’“.¹⁷

Sjedinjene Američke Države i Sjedinjene evropske države:

Kao što je već rečeno i naglašeno, današnje Evropske unije ne bi bilo da nije bilo, tamo na početku svega, onoga što se naziva Šumanov plan. Šumanovog, pak, plana ne bi bilo da nije bilo, tako da kažemo, Moneovog plana. Međutim, sada dalje valja saopštiti i saznati da od Moneovog/Šumanovog plana faktički ne bi bilo ništa da nije bilo onoga što je nazvano Maršalov plan, odnosno da nije bilo značajnog i vjerovatno presudnog upliva onoga što je u to vrijeme politika SAD prema Evropi.

Štaviše, saznanja na kojima se zasniva takva pozicija i ukupno ova analiza – inače dio istraživanja u okviru rada na knjizi o globalizaciji i kosmopolitizmu – pokazuju, veoma jasno i nedvosmisleno, kako je američka vlast u to vrijeme zahtijevala da se u (zapadnoj) Evropi stvori jedna nova, nadnacionalna organizacija, zapravo neka vrsta tamošnjeg pandana Sjedinjenih Američkih Država.

Amerika je ekonomsku i finansijsku pomoć ratom razrušenj Evropi usloвила upravo time i valja znati da Šumanova/Moneova deklaracija dolazi manje kao izvorna inicijativa budućih država članica, a više kao reaktivni akt, iznuđeni odgovor na jako ugriranje pa i ucjenjivanje iz Vašingtona. Mone opisuje kako se

¹⁷ Ibid, p. 340.

sve ono što je bila završnica u vezi sa Deklaracijom dešava zapravo u atmosferi, maltene, cajtnota. Jer, 10. maja je u Londonu bila zakazana jedna konferencija ministara inostranih poslova zemalja Zapadne Evrope – zapravo recipijenata sredstava u okviru Maršalovog plana – i Dina Ačesona, državnog sekretara SAD (funkciju preuzeo upravo od Maršala). Na toj su konferenciji ministri inostranih poslova bili dužni iznijeti njihov konačan predlog SAD ili inicijativu koja bi sadržavala predlog rješenja Njemačkog pitanja i istovremeno odgovor na inicijativu – Maršalov plan i američki zahtjev o ujedinjivanju država Zapadne Evrope.

Međutim, „Šuman nije imao konstruktivni predlog“...¹⁸ i „tražio je neku inicijativu koju može predložiti u Londonu 10. maja“.¹⁹ I upravo u traženju rješenja u takvom konkretnom kontekstu približavanja dana D – 10. maja, Mone i njegova dva saradnika su 16. aprila napravili „prvu skicu onoga što će postati Francuska deklaracija od 9. maja 1950. godine“.²⁰

Ovaj predlog će dobiti podršku SAD. Zašto?

U Šumanovoj deklaraciji se projektuju tri cilja. Prvi cilj – ujedinjavanje industrija uglja i čelika Njemačke i Francuske i ostalih zemalja voljnih da se pridruže je podređen jednom drugom, mnogo većem cilju – to je cilj uspostave Evrope federacije. Opet, prema Deklaraciji, uspostava Kontinenta federacije jer u vezi sa još jednim velikim ciljem – to je uspostava onoga što se zove trajni mir.

Prema tome, uspostava Evropske zajednice za uglj i čelik – koja je zapravo carinska unija šest država-članica, inicijalno ili fazno svedena na oblast proizvodnje uglja i čelika – nije cilj sama sebi, nego podređena mnogo većem cilju (gradualnog) ujedinjenja ovih i drugih zainteresovanih država u jednu zamašnu federaciju... a to je upravo ono za šta su se SAD svom

¹⁸ Ibid, p. 292.

¹⁹ Ibid, p. 299.

²⁰ Ibid., p. 295.

snagom zalagale. I to je ključno pitanje: Da li su SAD podržavale i zahtijevale ujedinjenje Evrope i ono što će Šuman deklarirati kao krajnji cilj integracija – Evropu federaciju?

Po svemu sudeći, odgovor je potvrđan. Činjenice to opetovano i nedvosmisleno potvrđuju. Povijesničari ukazuju da je u to vrijeme „pritisakajući problem sa kojim su Francuska i Evropa u cjelini bile suočene bio kako da se adaptiraju američkoj dijagnozi oko Evrope. Iz američke perspektive, Evropa je bila uronjena u sukob bez kraja, precizno zato jer je bila organizovana kao mozaik nacionalnih država, sve tražeći da budu samodovoljne. To je značilo surovu borbu za resurse, što je zauzvrat neizbježno vodilo u rat. Rješenje je, stoga, bilo u tome da se nađe okvir nacionalne države i da se evropskim resursima upravlja iz kontinentalne perspektive, da se da prioritet konsenzusu i efikasnosti nad nacionalnim interesima i slijedi model političke i ekonomske organizacije SAD“.²¹

I kako citirani autor ukazuje, „da bi postigao svoje ciljeve, Vašington je programe pomoći načinio zavisećim od prihvatanja ovog pristupa od strane Evropljana. U suštini, Amerikanci su pozivali Evropljane da slijede njihov primjer“.²²

Američki političari su bili vrlo otvoreni u svojim zvaničnim izjavama s tim u vezi. Na primjer, negdje u vrijeme lansiranja Maršalovog plana, Džon Foster Dals je ukazivao da su „dva puta u zadnjih dvadeset pet godina, SAD postale duboko involvirane u ratove potekle između nezavisnih, nepovezanih suvereniteta Evrope. Pokazalo se da se svijet toliko smanjio da evropski ratovi ne mogu više, kao tokom XIX vijeka, biti ograničeni na Evropu. Zbog toga, to nije samo u interesu Evrope, nego i od vitalnog značaja za nas, da u Evropi ne budu

²¹ Victor Gavin, *Power Through Europe? The Case Of The European Defence Community In France (1950-1954)*, Oxford University Press, 2009, p. 71.

²² Ibid, pp. 71–2.

ponovo uspostavljeni uslovi koji inherentno pokreću takve ratove. Sa čisto sebične tačke gledišta, svaki američki program za mir mora uključivati federativnu kontinentalnu Evropu“.²³

Dals, državni sekretar SAD 1953–1959. godine, smatrao je da pomoć Amerike Evropi treba da bude uslovna i uslovljena. „Bilo bi pogrešno da upotrijebimo naše resurse za reizgradnju odvojenih suvereniteta u Evropi, ako bi bez naše pomoći oni mogli biti prinuđeni da se udruže usljed nužnosti. Ali bi bilo odgovarajuće da naše resurse upotrijebimo ukoliko će ih navesti u pravcu jedinstva“.²⁴

Istu poziciju je zauzeo i Dvajt Ajzehauer.* Dodatno, založio se i za uspostavu jedne evropske vlade. „Jedva da je potrebno nabrajati probleme koji proizlaze iz ili su povećani zbog podjele Zapadne Evrope u toliko mnogo suverenih nacija. Norveškoj nedostaje radne snage, Italija je ima previše. Italija ima višak kapaciteta za proizvodnju vozila i aviona – mnogi drugi nemaju ih uopšte! Francuska i Njemačka (ključne sile u regionu) su na suprotnim stranama u mnogim problemima zbog francuske mržnje prema Boche kao i straha od vaspostavljanja Zapadne Njemačke... Mislim da bi realni i gorki problemi današnjice brzo stali u okvire kapaciteta za njihovo rješavanje ako bismo imali ovu jednu vladu... Ali svako je previše oprezan, previše lijen i previše ambiciozan (lično). Toliko mnogo preimućstava bi proizašlo iz takve jedne unije da je to tragedija za cijelu ljudsku rasu što to nije urađeno odmah“...²⁵

Ukazujući šta i kako treba uraditi, „Ajzehauer je pravio jasno poređenje između Evrope i političke i ekonomske organizacije SAD“. U njegovoj projekciji, „socijalistička Švedska bi živjela naporedo sa kapitalističkom Njemačkom, ali uz eliminaciju

²³ Navedeno prema: Ibid, p. 72.

²⁴ Ibid, p. 72.

* Predsjednik SAD od 1953. do 1961. godine, inače general.

²⁵ Ibid, pp. 72–3.

trgovinskih barijera i svih ekonomskih i političkih ograničenja slobode kretanja“.²⁶

Da se razumijemo, ovdje nije riječ samo o ova dva ili nekoliko političara iz Vašingtona, nego o establišmentu i ukupnosti politike i, kako se može shvatiti, političkoj klimi koja tokom tih godina nakon Drugog svjetskog rata tamo preovladava. I ne samo političkoj, nego i intelektualnoj i medijskoj. Recimo, časopis *Life* od 17. marta 1947. godine piše da „naša politika treba da bude da pomognemo narodima Evrope da se udruže u federaciju kao što su se naše države udružile u federaciju 1787. godine“. U listu *Washington Post*, Sumner Wells piše: „Evropi je očajnički potrebna neka efektivna forma političke i ekonomske federacije“. Zatim, *The New York Times* (od 18. aprila 1947. godine) objavljuje urednički komentar na istu temu, proklamujući da „Evropa mora postati federativna ili propasti“ a *St. Louis Post Dispatch* da „za Evropu to je pitanje udružiti se – ili umrijeti“.²⁷

A u tekstu koji je 1948. godine napisao za *Godišnjak američke akademije za političke i društvene nauke*, Vilijam Fulbrajt najprije ukazuje da je „i Džordž Vašington rekao da će jednog dana, idući tragom Amerike, Evropa formirati Sjedinjene evropske države“. Zatim pravi reminiscenciju na sve one koji su u prošlosti zastupali ideju jedne takve federacije: Anri IV, Grocijus, Komenijus i Kant, zatim u novije vrijeme Bevin, Atli i Čerčil. „A sad, tokom zadnjih nekoliko nedjelja, koncept federacije Evrope je prešao, zapravo najednom, iz područja akademskih i teoretskih kontemplacija u arenu praktične politike“.²⁸ Pod međunaslovom: „Sad je vrijeme“²⁹, Fulbrajt piše i: „Najnoviji događaji izgleda da podržavaju ovu teoriju, i ta teorija nas vodi do zaključka da, ako ujedinjenje

²⁶ Ibid, p. 73.

²⁷ Navedeno prema: William F. Jasper, “United States Of Europe”, *New American*, Vol 5, No 8, 10 April, 1989.

²⁸ J. William Fulbright, *A United States Of Europe?*, p. 151.

²⁹ Ibid, p. 151.

Evrope treba da bude postignuto, to se mora početi bez odlaganja“. Zatim dodaje: „Ujedinjenje (Evrope) treba da bude postavljeno za glavni cilj Programa ekonomskog oporavka“.*

U takvoj atmosferi, Ernst B. Haas piše: „Nikada od sloma univerzalne crkve i univerzalne imperije nije šest-stotina-godina-star ideal ujedinjene Evrope bio poguran bliže realizaciji nego u zadnjih dvanaest mjeseci“.³⁰

Pogotovo je važno pomenuti da je pod okriljem establišmenta u SAD osnovan *American Committee on United Europe*/Američki komitet za Ujedinjenu Evropu, jedna organizacija koja je imala velikog značaja i udjela kada su u pitanju svi važni događaji vezani za evropske integracije uopšte.

Naravno, ovakva politika ili politička kampanja imala je s ove strane Atlantika velikog pobornika i značajnu podršku u aktivnostima i djelovanju Moneovom. U ovom smislu, Moneova uloga je utoliko značajnija ukoliko se zna da su njegove američke veze stare još od vremena Lige naroda, te da je tokom Drugog svjetskog rata bio savjetnik F.D. Ruzvelta.

Dakle, „osoba koja je uspjela da združi ciljeve Francuske i SAD u konkretan, sprovodljiv predlog, bio je Žan Mone... Predlog je bio Šumanov plan“.³¹

Šumanov plan je realizovan i nastala je „Evropska zajednica za ugalj i čelik“. Mone je izabran za prvog čovjeka Visoke uprave (*High authority*) dok je Šuman izabran za predsjednika Skupštine (institucionalna preteča današnjeg Evropskog parlamenta).

* Program ekonomskog oporavka/*European Recovery Program* je zvaničan naziv za tako popularno nazvan (i pod tim nazivom poznatiji) Maršalov plan. Ovaj plan je obnarodovan od strane američkog državnog sekretara Džordža Maršala, inače po činu generala, tokom njegovog govora na Univerzitetu Harvard, održanog 5. juna 1947. g.

³⁰ Ernst B. Haas, *The United States Of Europe*, p. 528.

³¹ *Power Through Europe? The Case Of The European Defence Community In France (1950–1954)*, pp. 73–4.

Kako saznajemo od Moneovog biografa Dušena³², prve dvije godine se o Visokoj upravi otvoreno govorilo kao o ekvivalentu evropske vlade. Ova uprava je bila karakteristična po tome što je bila supranacionalna... za razliku recimo od Skupštine (*Common Assembly*) – ali isto tako i za razliku od Lige naroda ili, u naše vrijeme, Ujedinjenih nacija.

Za Monea je ova organizacija morala biti supranacionalna (a ne internacionalna). Na institucije *Evropske zajednice za uglj i čelik*, prije svega Visoku upravu, države-članice su transferisale određene nadležnosti i delegirale ovlasti za donošenje odluka... dakle, donošenje odluka nezavisno od interesa i političke volje tih istih država članica-osnivačica. Osim toga, istu je uvijek shvatao kao sredstvo podređeno nekom drugom cilju. A taj cilj je bio ujedinjenje i Federacija. „Nikad ne možemo dovoljno naglasiti da su šest država članica Zajednice preteče šire ujedinjene Evrope... Naša zajednica nije asocijacija proizvođača uglja i čelika: to je početak Evrope“, kako je izjavio u jednom govoru pred skupštinom Evropske zajednice za uglj i čelik.³³

Ipak, nakon početnih velikih uspjeha u stvaranju supranacionalne evropske federacije, došlo je do kipljenja ambicija i plana i do fijaska plana za uspostavu Evropske odbrambene zajednice i evropske armije 1954. g. Time je automatski pala u vodu namjera projektanata evropskog projekta da se odmah nakon uspostave Evropske odbrambene zajednice započne projekat uspostave i onoga što je nazvano *European Political Community*/Evropska politička zajednica, koja bi po projekciji predstavljala „zajednički politički krov“ za Evropsku odbrambenu zajednicu i Evropsku zajednicu za uglj i čelik... i time zapravo realizuje i operativno kompletira ideja federativnog političkog sistema.

A u najvažnijem, glavni razlog za fijasko ova dva plana bilo je vraćanje u centar političkog života Francuske generala De Gola.

³² François Duchêne, *Jean Monnet – The First Statesman Of Interdependence*, W W Norton and Co, New York, 1994, p. 35.

³³ *Memoirs*, p. 392.

I kada je ugovor o Evropskoj odbrambenoj zajednici trebalo da bude ratifikovan u francuskoj skupštini, njegov stav je bio: „Sa ili bez protokola, ovaj ugovor je totalno neprihvatljiv“. ³⁴

Za Monea je to bio povod da podnese ostavku i promijeni način djelovanja, takoreći vraćajući se u drugi plan i da tako kažemo „ilegalu“. Podnoseći ostavku, izjavio je: „Ono što je u naših šest država postignuto za ugalj i čelik mora biti nastavljeno dok ne kulminira u Sjedinjenim Evropskim Državama (*United States of Europe*). Unija evropskih naroda u Sjedinjenim Evropskim Državama je način da se podigne njihov životni standard i očuva mir. To je velika nada i prilika našeg vremena“. ³⁵

Nakon toga, osnovao je „Akcioni komitet za Sjedinjene Evropske Države“ koji je u oktobru 1955. g. zvanično otpočeo sa djelovanjem. Time je on i njegova organizacija dobio „preimućstvo da može da utiče na političke elite direktno ne morajući da se suoči sa nepovoljnošću kontrole javnosti. Evropa je bivala izgrađivana od strane značajno male elite; iako je javna podrška bila dobrodošla, to nikada nije bio preduslov za Moneovu Evropu“. ³⁶ Ovaj komitet je imao veoma relevantan *background* i uporište na nekim najvažnijim adresama u Evropi i Americi. Recimo, imao je značajnu fiansijsku podršku Ford fondacije kao i Američkog komiteta za Ujedinjenu Evropu. Iduće godine po osnivanju Komiteta, mijenja se politička klima u Francuskoj i na vlast dolazi Gi Mole, socijalista i supranacionalista i – aktivni član ovog Akcionog komiteta.

Komitet je bio veoma aktivan i relevantan u odnosu na pravac, karakter i sadržaj toga što nazivamo evropske integracije.

Mone je bio na toj funkciji do 1975. godine a 1976. vlade država-članica EEZ (njih 9 u to vrijeme) imenuju ga za počasnog Građanina Evrope. Iste godine objavljuje njegove

³⁴ Ibid, p. 396.

³⁵ Ibid, pp. 399–400.

³⁶ Martin Holland, *European Integration – From Community To Union*,

Pinter Publishers, London, 1993, p. 9.

memoare, koji su 1978. godine objavljeni i u SAD i naravno predstavljaju prvorazredan (i reklo bi se previđen) izvor informacija kada je u pitanju istorijat, ali nikako ne i samo istorijat integracija. Preminuo je 1979, dakle prije tačno četrdeset godina, iste godine kada su održani prvi neposredni izbori za Evropski parlament.

S tim izborima, Evropski je parlament prestao da bude internacionalna i postao supranacionalna institucija i ta supranacionalizacija institucije parlamenta može se vidjeti kao (još) jedan od konsiderabilnih rezultata „moneove metode“.

Reference:

- J. William Fulbright, *A United States Of Europe?*, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 257, Peace Settlements of World War II (May, 1948), pp. 151-156.

- François Duchêne, *Jean Monnet – The First Statesman Of Interdependence*, W W Norton and Co, New York, 1994.

- Victor Gavin, *Power Through Europe? The Case Of The European Defence Community In France (1950-1954)*, Oxford University Press, 2009.

- Ernst B. Haas, *The United States Of Europe*, *Political Science Quarterly*, Vol. 63, No. 4 (Dec. 1948), pp. 528–550.

- Holland Martin, *European Integration – From Community To Union*, Pinter Publishers, London, 1993

- William F. Jasper, “United States Of Europe”, *New American*, Vol 5, No 8, 10 April, 1989.

-Kerr Gordon, *A short history of Europe – From Charlemagne to the Treaty of Lisbon*, Pocket Essentials, 2011.

-Monnet Jean, *Memoirs*, Doubleday & Company, INC. Garden City, New York, 1978.

-Riche Pierre, *Daily life in the world of Charlemagne*, University of Pensilvania Press, 1978.